

Vaišnava nindá

Šríla Bhaktivinóda Thákura

český překlad: CC-BY-SA: bh. Jan Mareš, 2018

Ze všech přestupků, které může džíva spáchat, není žádný přestupek tak závažný jako urážka vaišnavy. Proto je zásadní zamyslet se nad významem vaišnava-nindy podle šáster. Skanda Purána uvádí:

nindām kurvanti ye mūḍhā vaiṣṇavānām mahātmanām
patanti pitṛbhiḥ sārđhaṁ mahā-raurava-samjñite
hanti nindati vai dveṣṭi vaiṣṇavān nābhinandati
krudhyate yāti no harṣaṁ darśane patanāni ṣaṭ

„Pošetilci, kteří hanobí vznešené duše oddané Višnuovi, poklesnou do pekla známého jako Mahā-raurava spolu se svými potomky. Existuje šest druhů chování, které vede k tomuto poklesnutí – zabití vaišnavy, jeho hanobení, pociťovat k němu zášť, nepozdravit ho při spatření, zlobit se na něj a necítit radost při jeho spatření.“

V Bhágavatamu stojí:

nindām bhagavataḥ śṛṇvaṁs tat-parasya janasya vā
tato nāpaiti yaḥ so 'pi yāty adhaḥ sukṛtāc cyutaḥ

„Ten, kdo při zaslechnutí hanobení Pána nebo těch, kdo Mu odevzdali životy, vaišnavů, z toho místa okamžitě neodejde, ztratí své sukriti a poklesne.“

Čtyři kategorie džív

Po varování před urážením vaišnavů je nezbytné nejprve zjistit, kdo je vaišnava, a pochopit, které činnosti způsobují vaišnava-aparádhu. Všechny džívy patří do jedné ze čtyř kategorií – obyčejné džívy, zbožné džívy, bráhmani a vaišnava-prája-džívy (ti, kteří se podobají vaišnavům) a vaišnava-džívy.

Hřích a aparádha

S porozuměním, že Šrí Krišna sídlí ve všech bytostech, by měl člověk projevovat úctu každé džívě. Z nich je třeba prokazovat zvláštní úctu zbožným džívám. Základní povinností je projevovat úctu bráhmana-džívě a vaišnava-prája-džívě a jsme poučeni, abychom uctívali nohy vaišnava-džívy. Pokud neprojevujeme úctu obyčejným džívám, zvláštní úctu zbožným džívám a řádnou úctu bráhmana-džívám a vaišnava-

prája-džívám, přivoláváme na sebe hřích. Prokázat neúctu nebo pohanět vaišnava-džívu je však aparádha. Vykonat obyčejná odčinění může vymazat mnoho hříchů, ale aparádha není tak snadno odstraněna. Hříchy ovlivňují hrubé a jemné tělo. Aparádha konkrétně ovlivňuje přímo džívu a způsobuje poklesnutí. Kdo si tedy přeje konat Pánův bhadžan, musí se chránit před spácháním aparádhy (to je povinné).

Tři druhy vaišnavů

Ve Šrímád Bhágavatamu jsou tři níže uvedené sloky, které popisují kategorie vaišnavů jako vaišnava, vaišnavatara a vaišnavatama (přední, vznešenější a vynikající). Kaništha vaišnava je popsán takto:

arcāyām eva haraye pūjām yaḥ śraddhayehate
na tad-bhakteṣu cānyeṣu sa bhaktaḥ prākṛtaḥ smṛtaḥ

„Ten, kdo přijímá světský původ a věnuje se uctívání šrí-múrti Hariho, ale neuctívá oddané Hariho, je kaništha vaišnava, což znamená, že pouze vstupuje do vědy oddanosti (bhakti-tattva).“ (Bhág. 11.2.47)

Skutečný rozdíl mezi světskou vírou tohoto světa a vírou založenou na šástrách (šástríja-šraddhá) spočívá v tom, že světská víra se projevuje jen ze světské výchovy. Šástríja-šraddhá znamená, že člověk rozvíjí víru ve slova šáster a pomocí pramán (důkazů šáster) vzniká víra ve vaišnavy. Když vznikne šástríja-šraddhá, džíva se stává madhjama-adhikárím vaišnavou. Až do doby, kdy se v sádhakovi projeví šástríja-šraddhá, se jeho sklon provádět karmu nezmenšuje. Šrímán Maháprabhu tedy řekl:

‘śuddha-vaiṣṇava’ nahe, haye ‘vaiṣṇavera prāya’

Takové osoby nejsou čistí vaišnavové, ale jsou podobní vaišnavům. Pouze skutečná sádhu-sanga může z kaništha vaišnavy, který je vaišnava-prája-džíva, udělat čistého vaišnavu. Pak je madhjama vaišnava:

īṣvare tad-adhīneṣu bālīṣeṣu dviṣatsu ca
prema-maitrī-kṛpopekṣā yaḥ karoti sa madhyamaḥ

„Ten, kdo vlastní lásku k Nejvyššímu Pánu, je přátelský k vaišnavům, laskavý k těm, kteří jsou nezkušení v bhakti-tattvě, konkrétně k džívám, které jsou vaišnava-prája, a vůči živým bytostem, které jsou nepřátelské nebo negativní vůči Pánu a vaišnavům, projevuje lhostejnost. Tak zaujímá postoj lhostejnosti, tolerance nebo odmítnutí.“ (Bhág. 11.2.46)

Madhjama vaišnava bere v úvahu, že dokonce i závistiví jsou nezkušení v bhakti, a dává jim příležitost sloužit vaišnavům. Pouze madhjama vaišnava je způsobilý sloužit vaišnavům. Protože se kaništha vaišnavové nevěnují této službě, jsou známi jako vaišnava-prája. Nelze je nazývat vaišnavy. Pak je zde uttama vaišnava:

sarva-bhūteṣu yaḥ paśyed bhagavad-bhāvam ātmanaḥ
bhūtāni bhagavaty ātmany eṣa bhāgavatottamaḥ
(Bhág. 11.2.45)

Ten, kdo vnímá přítomnost Pána ve všech živých bytostech, vnímá, že všechny bytosti (včetně jeho) jsou schopny získat božské spojení s pravdou týkající se Bhagavána (bhágavata-tattva) a že samotná jejich existence spočívá v Bhagavánovi, kdo vidí každého na světě jako vaišnavu v Bhagavánově útočišti – taková osoba je známa jako uttama vaišnava. Takový oddaný nevidí žádný rozdíl mezi vaišnavou a nevaišnavou.

Tak lze prokázat, že když ti, kteří byli ve stádiu kaništhy, jež dosáhli šástríja-šraddhy a získali kvalifikaci pro službu vaišnavům, by měli být poté známi jako vaišnavové, dokud nedosáhnou ostatních příznaků madhjama vaišnavy. Madhjama vaišnava je znám jako vaišnavatara. Uttama vaišnava je znám jako vaišnavatama. Zde je důležité pochopit, jak nám Maháprabhu vyjevil tyto tři druhy vaišnavů. Bylo to rozebráno tímto způsobem:

ataeva yānra mukhe eka kṛṣṇa nāma
sei ta' vaiṣṇava, kariha tānhāra sammāna

„Ten, kdo byť jen jednou pronese jméno Krišny, je vaišnava, a proto bys mu měl prokazovat veškerou úctu.“ (Čč. Madhja 15.111)

kṛṣṇa nāma nirantara yāhāra vadane
sei vaiṣṇava śreṣṭha, bhaja tānhāra caraṇe

„Ten, kdo neustále zpívá Krišnovu jméno, je vaišnavatara a je třeba sloužit jeho nohám.“ (Čč. Madhja 16.72)

yānhāra darśane mukhe āise kṛṣṇa nāma
tānhare jāniha tumi Vaiṣṇava pradhāna
krama kari kahe prabhu vaiṣṇava lakṣaṇā
vaiṣṇava vaiṣṇavatara āra vaiṣṇavatama

„Ten, kdo inspiruje ostatní, aby zpívali jméno Krišny pouhým svým daršanem, je znám jako vaišnavatama a je považován za nejvznešenějšího vaišnavu. Maháprabhu

vysvětlil hierarchii vaišnavů a jejich vlastnosti – vaišnava, vaišnavatara a vaišnavatama.“ (Čč. Madhja 16.74-75)

Podle pokynů Šrímána Maháprabhua pouhým vyslovením krišna-námu osoba dosáhne úrovně vaišnavy. Mezi kaništhy ti, kteří jsou považováni za vaišnava-práji, totiž ti, kteří jsou považováni za vaišnavábhásy (kteří mají vnější vzhled vaišnavy) zpívají jen námábhásu – ne skutečné jméno. Ti, kteří jsou schopni zpívat šuddha-námu, byť jen jednou, jsou čisté oddaní. Ti, kteří neustále zpívají šuddha-námu, jsou vaišnavatarové. Ti, kteří nechávají svaté jméno se zjevovat na rtech ostatních pouhou svou přítomností, se považují za vaišnavatamové.

V tomto bodě je třeba učinit další pozorování a to, že stát se čistým oddaným nezávisí na přijetí formální díkši apod. Uvádí se, že díkšá je proces, jímž je osoba povznesena do postavení vaišnava-práji přijetím mantry pro uctívání Božstva Hariho. Z hlediska náma-tattvy není díkšá nutná. Pán řekl:

prabhu kahe,—“yāñra mukhe śuni eka-bāra
kṛṣṇa-nāma, sei pūjya,—śreṣṭha sabākāra”

„Maháprabhu řekl – Ten, z jehož úst je slyšet svaté jméno byť jen jednou, je považován za uctíváníhodného a je nejlepší z lidí.“ (Čč. Madhja 15.106)

“eka kṛṣṇa-nāme kare sarva-pāpa kṣaya
nava-vidhā bhakti pūrṇa nāma haite haya

„Dokonce i jediné vyslovení Krišnova jména zničí všechny hříchy. Jen skrze svaté jméno dosáhne osoba dokonalosti prostřednictvím devítidílného procesu bhakti.“ (Čč. Madhja 15.107)

dīkṣā-puraścaryā-vidhi apekṣā nā kare
jihvā-sparśe ā-caṇḍāla sabāre uddhāre

„Aby osoba zpívala svaté jméno, nemusí podstoupit proces díkši nebo obřad puraščarja. Když se svaté jméno spojí s jazykem, osvobodí každého – dokonce i čandály.“ (Čč. Madhja 15.108)

anuṣaṅga-phale kare saṁsārera kṣaya
citta ākarṣiyā karāya kṛṣṇe premodaya

„Současně je zpíváním svatého jména zničen opakovaný koloběh rození a umírání. Tak je srdce přitahováno ke Krišnovi a je probuzena láska k Bohu.“ (Čč. Madhja 15.109)

“ataeva yāñra mukhe eka kṛṣṇa-nāma
sei ta’ vaiṣṇava, kariha tāñhāra sammāna”

„Ten, kdo byt’ jen jednou pronese jméno Krišny, je vaišnava, a proto bys mu měl prokazovat veškerou úctu.“ (Čč. Madhja 15.111)

Námábhása a čisté jméno

Není zde čas rozebrat rozdíl mezi svatým jménem a námábhásou. To bude konkrétně rozebráno jindy. Pokud však jde o tento bod, můžeme říci tolik – když je jméno Krišny zpíváno se šástríja-šraddhou, což znamená s čistým odevzdáním se (šaranágati), pak je to skutečné jméno. Když je jméno zpíváno s různými touhami nebo je pokryto gjánou, karmou, vairágjou apod., je to námábhása. Pronášení námábháasy může vést k mukti, ale námábhása se nikdy neprojeví z úst vaišnavy. Ten zpívá jen šuddha-námu.

Když svaté jméno zpívá osoba, která zná svou vlastní duchovní podobu (svarúpu), která si uvědomuje, že náma a námí (jméno a jmenovaný) se neliší a která si uvědomuje, že se svaté jméno projevuje pouze v duchovních smyslech džívy, pak lze říci, že jde o pravé jméno. Když se toto jméno projeví na něčím jazyku byt’ jen jednou, stane se ta osoba vaišnavou. Když se projeví jméno, zničí všechny její hříchy, jak prárabdha, tak aprárabdha (projevené a neprojevené hříchy). Préma vzniká v okamžiku, kdy se projeví svaté jméno. Vaišnava je přirozeně ozdoben všemi dobrými vlastnostmi a je prost všech chyb. V Čaritámritě je uvedeno:

sarva mahā-guṇa-gaṇa vaiṣṇava-śarīre
kṛṣṇa-bhakte kṛṣṇera guṇa sakali sañcāre

„Všechny vznešené vlastnosti sídlí v těle vaišnavy a všechny vlastnosti Krišny se projevují v Jeho oddaných.“ (Čč. Madhja 22.75)

vidhi-dharma chāḍi’ bhaje kṛṣṇera caraṇa
niṣiddha pāpācāre tāra kabhu nahe mana

„Ačkoliv vaišnava může zanedbat usměrňující zásady (vidhi-dharmu), uctívá Krišnovy lotosové nohy. Jeho mysl tak není nikdy znečištěna touhou konat hříšné činnosti.“ (Čč. Madhja 22.142)

ajñāne vā haya yadi ‘pāpa’ upasthita
kṛṣṇa tāñre śuddha kare, nā karāya prāyaścitta

„Jestliže se však vaišnava nějakým způsobem dopustí hříšných činností, Krišna ho očistí a tento oddaný nemusí projít žádným druhem obřadného odčinění.“ (Čč. Madhja 22.143)

jñāna-vairāgyādi—bhaktira kabhu nahe 'aṅga'
ahiṁsā-yama-niyamādi bule kṛṣṇa-bhakta-saṅga

„Gjána a vairágja atd. nejsou angy bhakti. Nenásilí, kontrola mysli a smyslů atd. automaticky následují oddaného Krišny.“ (Čč. Madhja 22.145)

asat-saṅga-tyāga,—ei vaiṣṇava-ācāra
'strī-saṅgī'—eka asādhu, 'kṛṣṇābhakta' āra

„Správné chování vaišnavy je zavrhnout špatnou společnost, jako jsou ti, kteří se sdružují se ženami, bezbožní a ti, kteří chovají odpor ke Krišnovi.“ (Čč. Madhja 22.87)

Ode dne, kdy se svaté jméno Krišny projeví na jazyku byť jen jednou, tato džíva ztratí veškerou chuť ke hříšným činnostem. Ztratí také chuť ke zbožným činnostem. Vaišnava, vaišnavatara a vaišnavatama jsou prosti hmotného znečištění (nirañdžana), čistí (nirmala) a bezhříšní (nišpápa). Pokud je však vidět, že nějaká osoba má sklon ke konání hříšných činů, neměla by být počítána mezi vaišnavy. Dokonce i kaništha vaišnavové nemají sklon ke zbožným nebo hříšným činnostem. Čistí vaišnavové jsou bezchybní, a proto nemohou být kritizováni. Ti, kdo to dělají, šíří o vaišnavech lži a mluví o nich špatně. Tyto zlotřilé osoby závistivě kritizují vaišnavy následujícími třemi způsoby:

Zlotřilé osoby rozebírají chyby, které byly v osobě přítomny předtím, než se u ní projevila šuddha-bhakti. Když se však v srdci projeví bhakti, všechny chyby rychle zmizí.

Během krátké doby, kdy jsou z srdce odstraňovány nežádoucí touhy, zlotřilí lidé ji kritizují za jakékoliv chyby, které v ní stále přetrvávají.

Třetím tématem diskuse zlotřilých osob je, že ačkoliv čistý vaišnava nemá sklon ke špatnostem, někdy (bez jakéhokoliv představitelného důvodu) se projeví nějaké zakázané zvyky. Tyto chyby nikdy nezůstávají ve vaišnavovi trvale. Zlotřilí lidé však diskutují o těchto chybách a následně poklesnou kvůli hanobení vaišnavy. Proto je v Náma-tattva-ratna-mále řečeno:

prāg bhakterudyād-doṣaḥ kṣayāvaśiṣṭa eva ca
daivotpannas ca bhaktānām naivalocyāḥ kadācana

saduddeśyāmṛte yas tu mṛṣāpavadam eva ca
doṣanālocayaty eva sa sādhu-nindākohadhamah

„Nikdo by neměl brát v úvahu chyby oddaného, zvláště ty nečistoty, které v něm byly přítomny předtím, než se v něm projevila oddanost, ty, které dočasně přetrvávají, ale v současné době zanikají jeho praktikováním bhakti a ty, které se v něm mohou projevit shodou okolností. Ten, kdo o těchto chybách uvažuje, je vinen sādhu-nindou a je nanejvýš pokleslý.“

Ó čtenáři! Všechny chyby, které byly dříve ve vaišnavovi než se v něm projevila bhakti, by neměly být nikdy brány v úvahu, pokud to nesleduje nějaký vznešený záměr. Vaišnava by neměl být nikdy kritizován za nepatrné zbytky svých předchozích chyb. Proto Šrí Krišna v Bhagavad-gítě vysvětlil:

api cet sudurācāro bhajate mām ananya-bhāk
sādhur eva sa mantavyaḥ samyag vyavasito hi saḥ

kṣipraṁ bhavati dharmātmā śaśvac-chāntim nigacchati
kaunteya pratijānīhi na me bhaktaḥ praṇaśyati

„Dokonce, i když je někdo bezbožný a spáchal ohavné činy, pokud Mě uctívá s nerozptýlenou oddaností, měl by být považován za svatého, protože jeho odhodlání je dokonalé. Rychle se zase stane ctnostným a dosáhne věčného míru. Ó Kauntéjo, směle vyhlas, že Můj oddaný nikdy nezanikne.“ (Gítá 9.30-31)

Vlivem bhakti se všechny ohavné činnosti, které mohly existovat před projevením se bhakti, které se zdály být jeho vlastní povahou, každým dnem zmenšují a nakonec jsou zakrátko zničeny. Diskuse o chybách vaišnavy bez ctnostného úmyslu vede k vaišnava-aparádě. Pokud někdo ve vaišnavovi vidí nějakou chybu, která se objevuje kvůli Božské prozřetelnosti, přesto by neměl toho vaišnavu hanobit. V této souvislosti Karabhádžana řekl:

svapāda-mūlaṁ bhajataḥ priyasya tyaktānya-bhāvasya hariḥ pareśaḥ
vikarma yac cotpatitaṁ kathañcit dhunoti sarvaṁ hṛdi sanniviṣṭaḥ

„Ten, kdo se vzdá všeho, aby uctíval lotosové nohy Hariho, je Pánu velmi drahý. I když se v něm někdy projeví sklon konat hříšné činnosti, Nejvyšší Pán, který sídlí v srdci, zničí reakce těchto hříchů.“ (Bhág 11.5.42)

Kromě dobře myšlených diskusí o chybách, které mohou vzniknout shodou okolností, se oddaný dopouští přestupku kritizování vaišnavy. Základním bodem je zde to, že pomlouvání a hanobení vaišnavy kvůli některé ze tří výše zmíněných chyb

vede k námáparádě, a pokud se oddaný dopustí námáparádhy, pak božské zjevení (sphúrti) svatého jména nikdy nenastane. Nikdo se nemůže stát vaišnavou bez tohoto zjevení se svatého jména.

V této fázi naší diskuse může vzniknout protichůdné stanovisko – bylo by správné uvažovat o jiných druzích chyb vaišnavy kromě tří, které již byly zmíněny? Odpověď zní, že ve vaišnavovi nemůže existovat žádný jiný druh chyby kromě tří výše uvedených. Pokud má někdo jiný druh chyby, která nespadá do jedné z těchto tří skupin, pak podle šáster nemůže být považován za vaišnavu. Ve skutečnosti bychom měli vážně vzít v úvahu, že bez řádné motivace je nesprávné uvažovat o chybách jakékoliv dživy. Hanobit vaišnavu je přestupek. Hanobit jiné dživy je hřích. Vaišnava netouží páchat tyto hříšné činnosti.

Přesto pokud někdo sleduje správné úmysly poukazováním na chyby jiného, pak to šástra nepovažuje za přestupek. Existují tři druhy správného úmyslu – pokud odhalujeme něčí hříchy, aby nakonec dosáhl příznivého stavu, pak jsou takové diskuse příznivé. Pokud uvažujeme o hříších hříšníka, abychom prospěli celému světu, mělo by to být považováno za příznivou činnost. Pokud tyto úvahy slouží našemu vlastnímu duchovnímu prospěchu, pak tento aspekt neznamena žádnou chybu.

Když oddaný uvažuje o historiích předchozího života Válmiikiho nebo o předchozích činnostech Džagáie a Mádháie atd., pak jsou tyto úvahy skutečně prosté hříchu. Když se žák modlí ke guruovi, aby poznal pravého vaišnavu, guru, jenž si přeje pro žáka a celý svět vše příznivé, může poukázat na nevaišnavu, jehož chování je skutečně bezbožné, stejně jako na svaté vaišnavy. S úmyslem vést ostatní, aby přijali útočiště u nohou skutečných vaišnavů, není sádhu-nindá nebo vaišnava-aparádha odmítnout společnost takových podvodných dharmadhvadžích (náboženských podvodníků). Dokonce i v případě, že je určitá osoba kritizována, je to stále prosté jakékoliv chyby. To vše jsou příklady kritiky se správnou motivací.

Ó čtenáři! O tomto závažném námětu musíte pečlivě přemýšlet. Podle správných závěrů oddanosti musíte prokazovat úctu skutečným vaišnavům a bez jakéhokoliv váhání opustit společnost neoddaných. Pokud někdo hanobí pravého vaišnavu, pak se v jeho srdci transcendentální pravda o svatém jménu (náma-tattva) nikdy neprojeví. Tímto způsobem nás Bhágavatam poučuje:

tato duḥsaṅgam utsṛjya satsu sajjeta buddhimān
santa evāsyā chindanti mano-vyāsaṅgam uktibhiḥ

„Ze všech těchto důvodů inteligentní osoby zavrhnou společnost zlotřilých a sdružují se se svatými. To proto, že pokyny těchto svatých osob pronikají nadměrnými nesvatými připoutanostmi v mysli.“ (Bhág 11.26.26)

Nemyslete si, že se někdo může považovat za sádhu, sloužit asádhuům a získávat stejný výsledek jako službou pravému sádhuovi. Jak již bylo zmíněno dříve, je nezbytné, aby madhjama-adhikáří sloužil sádhuovi, protože kaništha sádhuům neslouží a uttama-adhikáří není schopen rozlišovat mezi sádhuem a nesádhuem.

Jelikož jste všichni madhjama-adhikáří, je vaší povinností vyhledat sádhu, spřátelit se s ním a také projevovat milost neoddaným, nebo je v některých případech ignorovat. Pokud opustíte svou vlastní adhikáru, pak budete vinni. Pokyn Bhágavatamu o chybách a ctnosti zní:

sve sve 'dhikāre yā niṣṭhā sa guṇaḥ parikīrtitaḥ
viparyayas tu doṣaḥ syād ubhayaor eṣa niścayaḥ

„Neochvějnost ve vlastním správném postavení je považována za zbožnost. Opak je považován za chybu. Tak jsou tyto dvě věci jasně zjištěny.“ (Bhág. 11.21.2)

Dokonce, i když se dostanete do špatné společnosti nevědomky, přesto spácháte přestupek vůči bhakti. Bhágavatam říká:

saṅgo yaḥ saṁsṛter hetur asatsu vihito 'dhiyā
sa eva sādhuṣu kṛto niḥsaṅgatvāya kalpate

„Jestliže v důsledku chybné inteligence někdo nevědomky přijde do špatné společnosti, přesto ho to zavede do pout hmoty. Pokud však stejným způsobem přijme společnost sádhuů, tato společnost ho ze špatné společnosti snadno vyvede.“ (Bhág. 3.23.55)

Sláva vznešených oddaných (uttama-bhaktů), kteří vidí každého jako svatého, je vyhlášena v takových devocionálních textech jako Bhakta-málá, Prapannámrita atd., nicméně madhjama vaišnavové by to neměli napodobovat. Takové chování vede k chybě známé jako anádihikára-čarčá (nejednat podle vlastní kvalifikace) a záhy poklesnou. Necht' čistí oddaní milostivě považují náš text o všech těchto tématech za správně motivovaný.

(Poprvé vyšlo v květnovo-červnovém vydání 5. svazku Sadždžana-tóšaní, 1893.)